

Irodalmi értesítő.

Héber nyelvtan. Irta: Pukánszky Béla, theol. akad. tanár, Pozsony. I—XIV., 1—294 l. A szerző sajátja. Ára 2 frt. E könyv megjelenése egyik örvendetes jele annak, hogy hazánkban a theologiai tudomány tanításának színvonalára emelkedik. A héber nyelvnek az újabb időben való alapos tanulmányozása nemcsak magát a nyelvet ismertette meg, hanem messzebb menő eredményekre vezetett. A héber irodalom ma a németországi Ewald, a németalföldi Kuenen és az angol Colenso munkáiban más világitásban áll előttünk, mint addig állott. Gesenius jeles nyelvtana és Ewald hasonló munkája kulcs lett a héber nyelv mélyebb és teljesebb ismeretéhez és elősegítette a héber irodalomnak új szempontok szerint való tárgyalását. Magyar nyelven ez a legrészletesebb, legteljesebb héber nyelvtan, mely eddig megjelent. Három részben tárgyalja a nyelvet. Első rész: *Az egyes hangok és azok jelei.* Második rész: *Alaktan.* Harmadik rész: *Mondattan.* A tudományosan írt nyelvtanok használata biztosan javulást fog eszközölni a theologia emez ágában is, melylyül a tanulók talán a legkevesebb előszeretettel foglalkoznak. Pedig a héber nyelv tanulmányozása a magyar tanulónak sokkal könnyebb lehet, mint bármely más nyelvű ifjúságnak, azoknál a rokon vonásoknál fogva, melyek a magyar és héber nyelv közt, mindamellett is, hogy külön e aláához tartoznak, félreismerhetetlenül fennállanak. De bármi leend a könyvnek további eredménye, iróját a legnagyobb elismerés illeti, a melynek irányában készséggel adunk kifejezést és egyszersmind annak a reménynek is, hogy ez alapvető munka után a héber irodalom és vallástudomány köréből értékes dolgozatok fognak az író tollából kikerülni, a mire feljogosít már e könyvhez írt, helyes felfogásról tanuskodó, tartalmas és szép előszó is.

„*Magyar bibliatársulat.*“ Ezzel a czímmel egy felhívást bocsátottak ki Drodtleff Rezső, Kámori Sámuel és török-kanizsai Schulte György Pozsonyból. Örömmel fogadtuk e felhívást, mert reméljük, hogy a magyar biblia terjesztését e társulat is előmozdítja. Különösen jó szívvvel olvassuk, hogy e társulat a tudomány alapjára támaszkodik és azért terjeszti a Kámori fordítását, mert csak ez egy fordításunk van, mely az eredetiből származott. S ez helyén is való volna, ha e fordítás a tudomány igényeinek megfelelné. Sajnáljuk azonban, hogy a társulat által kiadott Márk Evangéliuma nem jogosít fel arra, hogy e tekintetben megnyugvással fogadhassuk a biblia többi részét. Ugyanis terjesztésre csak olyan fordítást mernénk ajánlani, mely legalább a könnyen lefordítható helyeknek egészen magyaros fordítását adná, s nem munkálna arra, hogy nyelvünk még ez uton is rontassék. Ugyan ki volna hajlandó egy olyan együletet pártolni, melynek már felszólítása így hangzik: „*Kérjük pártolótaygá lépni be?*“ A bibliai szöveg e felszólítás folytatása magyarosság tekinte-

tében. Sértik a magyar fület a modern magyartalanságok pl. *mit cselekedett Dávid, mikor megszüleült és megéhezett kisérteztül? ... évé a szinkenyereket, melyeket nem szabad enni, hanemha a papoknak* (2, 25—26. vv.)... *ti is fogékonytalanok vagytok?* (7, 18.)... *megtíltá nekik, hogy ne mondják senkinek is* (7, 36.)... *megkérde őt, hogy lát-e mit?* (8, 23.)... *kérék őt, hogy megérintené azt* (8, 22.)... *se a faluban ne mondd (sic!) senkinek is* (8, 26) ... *s nem is végezhetett ott semmi hatályt, egyéb hogy egynéhány belegre tette kezeit* (6, 6.)... *Herodes féle Jánost* (6, 20.)... *De ha mit tehetesz, segíts és könyörülj rajtunk* (9, 22.)... *én parancsolom neked* (9, 25.)... *szeretni felebarátját, mint önmagát, többet ér minden égmények- és ölményeknél* (12, 33.)... *hisz a szegények mindenkor lesznek veletek* (14, 7.)... *hozzá lépe (Judds), mondván: Főnököm, Főnököm!* (14, 45.)... *a templom válfüggönye ketté hasadú* (15, 38.)... *hallották, hogy él és láttatott tőle.* (16, 11.). — Ezek és még sok más hasonló magyarsága kifejezés egészen élvezhetlenné teszik a különben sok tekintetben előnyös fordítást. A zavart még az is növeli, hogy a lapok szét vannak szórva a füzetben (G. L.)

Egyh. beszédek. A bölöni zsinaton mondott beszédek közül a zsinat után megjelent Gál Miklós toroczkoí lelkésznek az új papok felszentelése alkalmával aug. 26-án mondott beszéde e czim alatt: „*A természet és társadalom korunk szellemi műzalmáiban a vallásos szemlélet világyánál*“; azután a Boros György theol. tanáré, melyet a bölöni templom felszentelése alkalmával aug. 25-én tartott s melynek czíme: „*A szószék jövője*“. Mir mult füzetünk, az elmondás után megemlékezett e beszédekről s most megjelenésüket ajánljuk figyelembe.

A Századok, a kitünő történelem író, Szilágyi Sándor által szerkesztett történelmi társulati Közlöny oct. számában Kropf Lajos Ama királynéről, II. Ulászló nejeről; Áldasy Antal: Az 1707-iki ónodi országgyűlésről (III. közl.) ír. E füzetben van ismertette Vámbéry A.: „*A magyarság keletkezése és gyarapodása*“ cz. legújabb műve. A bíráló ismertetést gróf Kuún Géza, a magyar őstörténelmi emlékek e kiváló ismerője írja. Ez érdekes kérdésben ismertető nem osztja Vámbérynak e könyvében kifjett azon nézetét, hogy a magyar nemzet a hún időben s jelenlegi hazánkban keletkezett, még pedig ugor- és török elemek keverékéből; hogy tehát Árpád és magyarjai a IX-ik száz év vége felé a magyar népet e.hnikailag készen találták s benne csupán a török népelemet gyarapították volna. Ismertető arra nézve, hogy a magyar ethnos a jelenlegi Magyarországon alakulhatott volna, nem ismer történelmi adatot. Atula birodalma összeomlása után a hazánkat lakóit népek közt említettnek gepidák, jazygok stb., de az ugorokról hallgatnak a források. — E füzetben van ismertette Márki Sándor „*Aradvármegye története*“ jeles műve is Gergely S.-tól.

Bodnár Zsigmond „*Magyar Irodalom Történetének*“ megjelent XVI-ik füzete Kazinczy Ferenczcel és nevezetesebb kortársaival foglalkozik. Igen érdekesen és behatóan tárgyalja Bodnár Kazinczyt, Verseghyt és Csokonait. Az apróbb rajzok közül Vitkovits és Szemere Pá' emelkednek ki Barsányi a sóvány, bár elég jellemző vázlatnál több oldalú méltatást érdemelt volna. Kiss János korán elhervadt babérjai közt nem találjuk az első iskolai önképző-kör alapításának érdemét, mely példája után társaival egy új irói nemzedék fölnövelője lett. Döbrentey alakját is elnagyolja szerző ily gondatlan vonásokkal: „*ő tette át magyar prózába Müllner híres vég.e:-tragédiáját, a Vének sulyát; adott Shakespeare- és Molière-fordításokat.*“ Palótzai Horváth Ádámnál kimaradhatott volna e sor: „*Kazinczy Klára állítólag Horváth tiltott szerelmének*

szülötte, később neje.“ Az olasz irodalom történetébe valók az ilyen *állítólagos* adatok. Másfelől hiánynak látszik előttünk az, hogy Kisfaludy Sándornál kimaradt őt jellemző ifjúkori könnyed szerelmi viszonya. Ámde mindezek csekélységét Bodnár nagy művének megítélé-énél. Valóban örvendünk rajta, hogy ez önálló és eredeti gondolkozású író módot talált kitűnő vállalatának folytatására és befejezésére, mely vállalat irodalomtörténeünk sok jelenségét egészen új szempontokból tárgyalja és sajátos eredetiséggel ítéli meg. Bátran elmondhatjuk, hogy Bodnár jeles művét minden tanár, sőt minden műveltebb magyar elme haszonnal forgathatja. (K. F.)

Ungária. Magyar-román Szemle. Moldován Gergely, kolozsvári egyetemi tanár e címen egy igen hasznos folyóiratot ad ki. A folyóirat célja: közvetíteni a magyar és román irodalmat. A jelesen szerkesztett folyóirat hozzánk beküldött füzetében a szerkesztőtől, Alexi G.-tól, Kocs Ferencztől, Marosán V. találunk érdekes cikkeket.

Simon Péter „Király és Nemzet“ 1. és 2-ik kötet. Budapest, 1895. Szerző tulajdona. Ára 8 korona. (314 l. és 240 l.) Szerző a koronázás 25 éves jubileuma alkalmával nagy elismerést nyert „Király és korona“ című munkájával. A királyné gyémánt-gyűrűvel ajándékozta meg egy korábbi művéért. Az uralkodó és családja s a főhercegi családokról sok érdekes jellemvonás van felsorolva munkájában. De nemcsak az uralkodóház, hanem a főpapság és a főnemesség apologiája is e könyv. Az 1875—1885. közti időszak politikai, társadalmi és közművelődési történetét tárgyalja sok tudással és nagy alaposággal. A szegedi árvíz története ragyogó tollal van megírva, ugyszintén a Deák Ferencz temetése is, — s ezen a királyné részvétele. Habár a könyv katolikus szellemben van írva, a többi vallásfelekezeteket sem sérti író. A református Mikó Imre gr. és az evangélikus Székács József életrajza szépen van megírva. Az unitáriusokat is több helyen megemlíti és hazafias jelzővel illeti. Kriza János életének is szentel néhány sort és őt tudósnak, bölcsnek, tiszta életű embernek nevezi. Szép elismerése az érlelemnek egy kiváló katolikus író tollából. A hibákat a szerző elhallgatja és a dolognak csak a szebbik oldalát tekinti. Ifjúságnak mindenesetre vonzó olvasmány és tanulságos. A nemes példákhoz a királyi család iránti szeretetre taníttatunk. Találkozunk sok áldozattal a főpapság részéről, de a kinek több adatott, attól több is kívántatik. A nemzeti vagy jó nagy része a katolikus főpapság és főnemesség kezében van. Habár sokat tettek, de mégis liberális korszakunk többet vár tőlük. E könyvet első sorban a főpapságnak és a főnemességnek kellene olvasnia, hogy lássák, hogy a valódi nemesség a szép tettekben áll (D. M)

Különfélék.

Az egyházipolitikai törvények már életbe léptek. October 1-től kezdve Magyarországon egységes házasságjog, kötelező polgári házasság, az egyházi összeadás fentartásával és állami anyakönyvvezetés van. El kell már hallgatniok azoknak is, kik e törvényeket elleneztek és az új alkotásoktól a gyakorlati kivitel nehézségeivel ijesztgettek. Az új törvények gyakorlata szerencsésen megkezdődött. A szabadelvűség emez alkotásaival győzedelmeskedett. És mi örvendünk e győzelemnek, a melyet óhajtottunk, a melyben a haladó szellem hatalmas bizonyítékát, államunk tekintélyének erősödését s a külföld előtt is emelését látjuk. Örvendünk, habár ez átalakulás reánk nézve nagy változást, nagy anyagi veszteséget jelent. Mert kétségtelen, hogy főleg a házassági biráskodásnak elvétele egyházunkat tetemes jövedelemtől fosztotta meg. De a változásnak ez érzete nem zavarhatja egy oly vívmányon való örömünket, mely a szabadelvűség egyik legfényesebb diadala. És miért is zavarná? Minden államban, hol ily újítások vitetnek véghez, az állam gondoskodik az alkotásai-okozta veszteségek kiegyenlítéséről s mi is teljes bizalommal lehetünk kormányunk loyaltása iránt, valamint biztosok lehetünk az iránt is, hogy egyházunk illetékes férfiai, püspök és főgondnok, megteszik azt, a mit a helyzet szerint az egyház ügye, érdeke kíván. Éppen azért a változás ne nyugtalanítson s különösen hirtelen való gondolatokra ne ragadjon. Az unitárius papság helyzetén apróságos összegek ide-oda fordításával segíteni nem lehet, azon lényegesen csakis a magas államkormány segíthet. És hisszük is, hogy segíteni fog. Nem lehet feltételezni, hogy egy szabadelvű kormány a szabadelvűség fentartó elemeiről kielégítő módon ne gondoskodjék. Az unitárius papság és tanárság hitelvénél és szívénél fogva mindig hazafias és szabadelvű irányban szolgálta az államot és fogja szolgálni ezután is, mert ez a levegő, a melyben él, s ha számuk nem is oly nagy, de e megbízhatóságnak kell hogy értéke legyen. Az elvek diadalának örvendve s az anyagi helyzet javítását remélve folytassuk kötelességeink teljesítését minél nagyobb buzgalommal, egyházunk és hazánk javára. És itt már nem csak lelkésztársainkhoz szólunk, hanem művelt világi férfainkhoz